

тоди абсолютного датування використовуються не так часто, як цього хотілося б;

- необхідність широкого застосування технологій ГІС та аерокосмофото-інформаційних матеріалів при історико-географічному моделюванні урбосистем. Їх використання стримується високою ціною та складністю отримання;
- розробку досконаліших технологій інтегрування та використання інформації, отриманої у ході ІГАУ у процес вирішення екологічних та господарських проблем міста.

Висновки

Історико-географічний аналіз урбосистем є важливою складовою комплексних досліджень міських поселень, а його результати – базою для реалізації програми урбоекологічного моніторингу.

ІГАУ повинен здійснюватися за запропонованим дослідницьким алгоритмом, в якому поєднуються широкий спектр методів історико-географічних реконструкцій стану ландшафтів міста та їх компонентів, забудови території і трансформації компонентів довкілля з методами картографічних, польових і лабораторних досліджень актуальних урбосистем та їх компонентів.

Для підвищення точності та якості історико-географічної інформації важливо ширше використовувати аерокосмічні джерела і технології ГІС.

Література

1. Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія. Ландшафтний підхід. (Методика ландшафтного аналізу урбанізованих територій): Монографія. – К.: РВЦ "Київський університет", 1998. – 139 с.
2. Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія з основами урбогеоекології (ландшафтознавчий аспект): Навч. посібник. – К.: РВЦ "Київський університет", 2000. – 140 с.
3. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1982. – 224 с.
4. Ковальчук І. Історико-географічний аналіз, синтез і прогноз// Історія української географії. Всеукр. наук.-теорет. часопис. – Тернопіль: Урожай. – 2002, вип. 6(2). – С. 7-23.
5. Круглов И.С. История, современное состояние и перспективы освоения природных территориальных комплексов города Львова и окрестностей. Автореф. дис.... канд. геогр. наук. – К., 1992. – 22 с.
6. Кучерявий В.П. Урбоекологія. – Львів: Світ, 1999. – 360 с.
7. Методические рекомендации по исследованию историко-архитектурного наследия в городах Украинской ССР. – К.: Наука, 1982.

УДК 711

*Проф. А.М. Рудницький, д-р архітектури –
НУ "Львівська політехніка"*

УПРАВЛІННЯ МІСЬКИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Цілеспрямоване керівництво процесами формування архітектурно-просторового середовища міст, сіл і регіонів є однією з найважливіших функцій держави та її законодавчих органів. Це керування має відбуватися на наукових засадах, та має спиратися на спеціально вироблену програму. У статті викладено головні принципи складання цієї програми та її методологічні підстави.

The control of urban environment

The purposeful control of the processes of forming architectural spatial environment of towns, villages and regions is one of the most important functions of state and its legislative bodies. This control should be guided by a socially elaborated program. The main principles of drawing up this program and its methodological grounds are stated in this paper.

Оптимізація екологічних параметрів міст є складовим елементом ландшафтного завдання управління міським середовищем у цілому. Глибокі соціальні і екологічні зміни, які відбулися за останні роки в українському суспільстві, вимагають нових підходів до вирішення цього завдання. Необхідність управління міським середовищем у сучасних умовах є справою, очевидною. Бо, як показує віковий історичний досвід, бажаний для нас хід життєвих процесів, які відбуваються або мають відбуватися на певній території, неможливо забезпечити шляхом стихійного, спонтанного розвитку. Позитивний результат можна одержати лише шляхом цілеспрямованого втручання в управлінські процеси.

У зв'язку з цим, трансформація й розвиток просторового середовища, в якому доводиться проживати й діяти суспільству, є, без всякого сумніву, однією з основних функцій держави та її законодавчих органів. Це управління має відбуватися насамперед шляхом вироблення й прийняття законів та адміністративних рішень. Без цілеспрямованого керівництва процесами архітектурного та функціонального облаштування життєвого простору, що його проводять адекватно актуальним та перспективним потребам суспільства, досягти позитивного результату у діяльності держави є неможливим. Адже для того, щоби розвинути чи відновити які-небудь процеси, або щоби стимулювати якісь дії, треба насамперед створити для цього належні передумови. Серед них на чільне місце виступає досконала просторова організація середовища. Саме тому проблеми функціонально-просторової та архітектурної організації міст і територій завжди мають знаходитися у полі зору державної політики.

Для того, щоби об'єктивно оцінити ситуацію, яка склалася, відзначимо, що впродовж тривалого історичного часу Україна була осередком, який здійснює керівництво державою, а була периферією, куди державні рішення надходили уже готовими до виконання. Та частина завдань, яка мала виконуватися адміністрацією України, не виходила за рамки пошуку конкретних способів реалізації отриманих від державної влади "зверху" вказівок. Що ж стосується стратегічної концепції розвитку урбаністики та архітектури, вироблених з позиції інтересів саме української держави й українських громадян, то на цьому полі в нас ще мало нагромадженого досвіду і брак широти державницького мислення. Щоби повернути справи у позитивний бік нам потрібно мати традиції та навички, які формуються щойно на шляху державної самостійності. Відсутність традицій і навичок веде до поширення у практичному мисленні у центрі та на місцях підходу до урбаністики як до стихійного процесу, який нібито має відбуватися сам по собі, без особливого впливу на це з боку держави. У конкретних умовах, які склалися тепер в Ук-

раїні, необхідно орієнтувати науку та громадську думку, спрямовуючи їх на формування сучасного просторового та архітектурного обличчя України.

Але треба відзначити, що для того, щоби в Україні тепер розгорнути у потрібному обсязі активну діяльність на полі архітектури, ситуація є тимчасом вкрай несприятлива. Складності, з якими українське суспільство зустрічається щодня, штовхають скоріше в бік прагматичних, тимчасових рішень, не думаючи проте, що станеться з нами за кілька десятків років. Спеціалісти, й насамперед ті, які працюють у галузі економіки, урбаністики й територіального планування, а також у галузі освіти і культури, з свого власного досвіду знають, якою мірою ця позиція є помилкова, й до яких важких наслідків реалізація такої лінії неминуче в майбутньому призведе.

Відзначаючи відмінність ситуації, яка існує сьогодні в галузі формування забудови міст, від тієї, яка існувала в нас ще зовсім недавно, ми маємо звернути увагу на наступне. Справа в тому, що тепер радикально змінився сам характер урбаністичних та архітектурних проблем, які потрібно нам вирішувати. Ще зовсім недавно, у сфері забудови міст, переважна кількість звертань виникала за ініціативою державних відомств, бо їм треба було стати забудівниками. Зміст відповідей на ці клопотання вирішували теж державні структури, які теж не мали права вийти за межі суворих загальнодержавних настанов. Зате тепер переважна кількість коштів, що їх вкладають у міське будівництво, це є гроші приватних фірм та приватних осіб і ця тенденція продовжує зростати. Така зміна складу інвесторів призводить до того, що, з одного боку, у забудові міст зростає число нестандартних ситуацій, які вимагають особливого, нестандартного підходу, а з другого боку, міська адміністрація в цілому ряді випадків отримує реальну можливість пред'являти до забудівників певні додаткові вимоги, які є дуже потрібними для впорядкування міста, але які не є заздалегідь передбачені загальнодержавними нормами.

Деякі проблеми у визначенні вимог у реальній забудові міст виникають часом також у зв'язку з тим, що виборні повноваження міського керівництва та його апарату "а ргіогі" мають обмеження в часі, а це не завжди орієнтує керівників на належну увагу до перспективних проблем розвитку міста, які, як це ми знаємо, проявлять себе тільки пізніше. Всі ці аспекти сучасного стану урбаністики в Україні мають бути належним чином нами враховані.

У цій ситуації наглядно постає обов'язок спеціалістів, і насамперед наукових працівників у галузі урбаністики й архітектури в тому, щоби найактивніше ставити перед суспільством усі завдання та запитання, які виникають у зв'язку з потребою оптимізувати й поновити в Україні архітектурне довкілля. Необхідно спільно знайти відповідь на ці запитання й добитись того, щоби відповідні рішення були втілювані в життя невідкладно. Напрацьовані рішення необхідно виконувати послідовно, малими етапами, в ході щоденної практичної діяльності на місцях. Як показує нам світовий досвід, іншого шляху в нас немає. Обсяг нашої відповідальності в цій сфері впливає насамперед з факту проголошення нами у 1991 році державної незалежності України.

Для таких ситуацій, в якій Україна знаходиться тепер, наука й світовий практичний досвід вже виробили чіткі й конкретні методичні правила

відносно того, як треба поступати. Викладемо ці правила дуже коротко, в тезах. Насамперед, потрібно мати добру конструктивну програму, в якій було б конкретно визначено, що саме потрібно зробити, аби досягти поставленої мети в аспекті оптимізації урбаністики, просторової політики та архітектури. Програма надалі має бути підставою для державної політики та об'єднаної громадянської діяльності у сфері урбаністики та архітектури.

Програма має бути науковою і програма має впливати з комплексного аналізу сучасного стану економічної, соціальної, геополітичної та ідеологічної ситуації. Вона має бути орієнтована на тривалий період часу, виділяючи завдання, розраховані на найближчий період та розраховані на перспективу. Водночас необхідно визначити контрольні терміни, коли мають бути досягненні проміжні цілі. Обов'язково треба орієнтуватися на те, щоби в ході реалізації програми, на кожному з її етапів, неодмінно має бути досягнений істотний і очевидний для всіх успіх, який зміг би беззаперечно виправдати перед очима суспільства усі великі зусилля, які безперечно треба буде закласти в її реалізацію. Складання програми дій, тобто державної програми, спрямованої на комплексну оптимізацію просторового середовища України, має визначальне значення для всієї подальшої діяльності у цій сфері.

У найбільш узагальненому викладі програма мала би складатися з наступних підсистем. Перша підсистема – це завдання, способи й методи формування середовища, спрямовані на те, щоби забезпечити в містах і селах України наявність необхідних умов для проживання і комфорту. Другу підсистему складають урбаністичні та архітектурні завдання, які необхідно вирішити для того, щоби створити в містах і селах, а також на територіях, умови для діяльності, яка дає можливість здобути засоби для існування, тобто для прибутків, для виробництва та сільського господарства. Третя підсистема має забезпечити збереження природних цінностей України у всьому їх комплексі. Четверта підсистема – це та, яка має на меті задовольнити духовні потреби суспільства, забезпечити охорону пам'яток історії та культури, архітектури історичних міст. П'ята підсистема має забезпечити належний рівень престижності України в міжнародному аспекті, її рівновартісність з іншими державами. Відзначимо тут, що міжнародний престиж України є необхідний нам не тільки для адекватних міжнародних стосунків, але також як вагомий чинник патріотичного виховання населення, особливо молоді. В окрему, шосту підсистему ми маємо виділити складний комплекс усіх видів комунікацій: залізничні та автомобільні шляхи, мережу повітряних, річкових та морських сполучень, а також телевізійні та електронні засоби зв'язку.

Відзначимо, що кожна з перелічених підсистем програми мала би розглядати свої сьогоденні запитання як логічний розвиток історично сформованих процесів у відповідній галузі. Автори програми мали би виконувати прогностичні розрахунки для відповідних підсистем щонайменше для двох часових комплексів. Перший комплекс має бути розрахований на інтереси людей, які проживають в Україні у даний час, тобто на період 20-ти або максимум 30-ти років. Другий часовий комплекс необхідно розрахувати на перспективу, тобто на 50-100 років або й більше.

Архітектурна програма має також диференціювати свої рекомендації відповідно до характеру просторових комплексів. Перший рівень – це конкретний об'єкт. Другий рівень – це місцевість або група осель. Третій рівень – це розгляд проблем в аспекті великого міста разом з приміською територією. Четвертий рівень – це розгляд просторової ситуації у складі України в цілому, або великого регіону України. Нарешті, на п'ятому з рівнів, ми розглядаємо питання вже в міжнародному контексті, з врахуванням ситуації, яка існує у даному аспекті у світі.

Програмування питань, які стосуються нашої діяльності щодо оптимізації довкілля, яке існує в Україні, має спиратися на необхідні вихідні базові матеріали. Вироблення української програми, яка на наукових засадах мала би визначити генеральні шляхи та напрями комплексної оптимізації нашого довкілля, всебічного розвитку урбаністики та архітектури в незалежній державі, є обов'язковою передумовою всякого успіху у сучасній діяльності по відродженню України.

УДК 630*582.894

Доц. І.В. Шукель¹, канд. с.-г. наук;
А.П. Дида¹; В.А. Бачук²

ПРОБЛЕМИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ОСВОЄННЯ ПРИБЕРЕЖНОЇ СМУГИ ОЗЕРА БІЛЕ РІВНЕНСЬКОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА

У прибережній смузі унікального заповідного озера Біле, що відноситься до Рівненського природного заповідника, вилучено територію 22 га суші і 22 га акваторії для влаштування рекреаційної зони. Це створює передумови і тенденції для покращення соціальних умов відпочиваючих, але породжує проблеми екологічної збалансованості на прилеглий території заповідника. Окреслено напрями та шляхи забезпечення рекреаційного лісокористування та забезпечення заповідності території заповідника.

Doc. I.V. Shoucel³; A.P. Dyda³; B.A. Bachouc⁴

Problems of recreational arrangement of the white-lake off-shore stripe in the Rivne' natural reserve

22 ha of land area and 22 ha of aquatic area have been withdrawn for establishing the recreational zone in the off-shore strip of the unique protected White-lake in the Rivne natural reserve. It creates pre-conditions and tendencies for the improvement of convenience social for recreants, but generates the ecological problems on the adjusted territory of reserve. Directions and ways of providing of recreation forest use and providing of protection of territory of reserve are outlined.

¹ кафедра екології та ландшафтної архітектури УкрДЛТУ

² Рівненський природний заповідник, м. Сарни

³ dotsent departments of Ecology and Landscape Architecture, USUFWT, Ph.D.

⁴ Rivne' natural preserve, Sarny